

раздробленасці, раз'яднанасці свету і самога чалавека прывяла да таго, што ў новых культурных умовах актуалізавалася міфалагічная мадэль свету. Паводле даследчыка С. Цялегіна, прычынай інстынкту міфатворчасці з'яўляюцца комплексы непаўнаважнасці, нявызначанасці чалавецтва, а таксама страх адзіноты перад таямніцамі Сусвету. У дэсакралізаваным свеце чалавек не мае апоры ўнутры сябе, унутры сваёй хаатычнай свядомасці, таму “сучасная міфатворчасць робіцца прадуктам дзейнасці асобы, якая імкнецца да адасаблення, але баіцца адзіноты” [2, 140].

Чалавек жыве сярод створаных ім сэнсавобразаў. Характэрнай рысай міфа з'яўляецца недзяленне свету матэрыяльнага і ідэальнага. Паводле міфапаэтычных уяўленняў, усё рэчаіснае можа стаць ілюзорным, а ўсё ілюзорнае – рэчаісным. Глобальны недахоп духоўнасці, праяў вышэйшага сэнсу ў рэчаіснасці выклікае фрустрацыю, з якой бярэ пачатак інстынктыўнае імкненне схвацца ад непрыемнай рэальнасці. Для сучаснага грамадства характэрнай з'яўляецца становіцца эскапізм (ад англ. *escape* – уцёкі) – уцёкі ад рэчаіснасці, выкліканыя цалкам зразумелым жаданнем пасяліцца ў свеце ўласных фантазій, летуценняў. Як сведчаць псіхолагі, сыход ва ўнутраны свет набывае масавы характар. Гэта можа быць станоўчай з'яўляецца, калі чалавек канструктыўна падыходзіць да сваіх сэнсавобразаў. Звычайна творчыя людзі крэатыўна выкарыстоўваюць такія сыходы ў “іншую”, прыдуманую рэальнасць. Крайняй праявай пабегу ад свету з'яўляецца зацыкленасць на асобасным міфе, якая назіраецца ў псіхічна хворых. Разглядаючы матывы пасвячэнн і літаратурныя тэмы, М. Эліядэ пісаў, што “кожнаму чалавеку хочацца сутыкнуцца з небяспекай, перажыць прыгоды ў “іншым свеце” – і ён спрабуе ўсё гэта на ўзроўні свайго прыдуманнага, уяўнага жыцця” [3, 313].

Сучаснае філасофскае мысленне адмаўляецца ад пастулата, згодна з якім існуе толькі адна рэальнасць. Філасофская думка прызнае існаванне мноства светаў і прамежавых рэальнасцей. Асаблівую актуальнасць набывае паняцце віртуальнай рэальнасці. Віртуальная рэальнасць можа мець некалькі значэнняў. У філасофіі – гэта паняцце, з дапамогай якога абазначаная “сукупнасць аб'ектаў наступнага (у адносінах да рэальнасці, што іх спараджае) узроўню. Гэтыя аб'екты валодаюць аўтаномнасцю і анталагічна раўнапраўныя з той “канстантнай” рэальнасцю, ад якой яны паходзяць” [1, 122]. У іншым (самым пашыраным) значэнні, віртуальная рэальнасць – гэта інтэрактыўнае асяроддзе, якое канструюецца з дапамогай камп'ютэрных сродкаў. Увогуле віртуальная рэальнасць – гэта любы нематэрыяльны свет. Свет мастацтва таксама з'яўляецца віртуальным. Віртуальная рэальнасць кампенсуе экзистэнцыяльную абмежаванасць рэальнага свету, дапамагае выйсці за межы часу, прасторы, нават смерці, “ануляваць сваю закінутасць і канечнасць, дасягнуць бяспекі і святасці” [Тамсама, 123]. Такім чынам, віртуальная рэальнасць збліжаецца з міфалогіяй, задавальняе патрэбу чалавека ў кантакце з сакральным, выводзіць яго за межы звычайнага штодзённага жыцця.

Літаратура

1. Постмодернизм: Энциклопедия. Мн.: 2002. – 860 с.
2. Телегин С. Философия мифа. М.: 1994. – 2308с.
3. Элиаде М. Сон и смерть // Аспекты мифа. М.: 1999. – 386с.

ВЫКАРЫСТАННЕ САМАТЫЧНЫХ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ У МОВЕ БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ

М. У. Юнаш

Навуковы кіраўнік – к.філал.н., прафесар *В. П. Красней*
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Мова драмы – своеасаблівая разнавіднасць мовы мастацкай літаратуры. Яна характарызуецца багаццем выяўленчых сродкаў. Значнае месца сярод іх займаюць саматычныя фразеалагізмы.

Аўтары карыстаюцца рознымі спосабамі ўжывання гэтых устойлівых зваротаў. Адзін з такіх прыёмаў – ампліфікацыя. Паводле А.А. Анішчук, гэта “ўжыванне ў вузкім кантэксце пры блізкім ці кантактным распалажэнні сінанімічных фразеалагізмаў або фразеалагізма і слова” [1, 16]. Так, А. Макаёнак у п'есе “Зацюканы апостал”, каб паказаць эмацыянальны стан персанажа,

сутыкае два аднаструктурныя сінанімічныя фразеалагізмы не верыць сваім вушам і не верыць сваім вачам, якія маюць агульную сему 'вельмі здзіўляцца'. Саматызмы ў складзе гэтых зваротаў уплываюць на іх сэнс такім чынам, што ў першым выпадку актуалізуецца сема 'здольнасць успрымаць гукі', у другім – 'здольнасць бачыць':

Мама... За горад? Не, лепей калі-небудзь вечарам. Сёння? Ты занадта нецярплівы. Ну, добра, добра. Я скажу дома, што сёння ў мяне кансультацыя, калёквіум. Усё! (Кладзе трубку.)

Сын. Мама, а што такое калёквіум?

Мама ад нечаканасці асела ў крэсле. Яна не верыць сваім вушам, не верыць сваім вачам. У яе амаль шок [2, 1, 273].

У п'есе Касьяна Вясёлага "Не розумам сяміў, а сэрцам" кантактна ўжываюцца агульнапрыняты фразеалагізм за душу браць 'моцна хваляваць, глыбока трывожыць, рабіць моцнае ўражанне' [3, 1, 131] і сінанімічны па значэнні аказіяналізм за самае сэрца шчыпле.

Янка. Вот песенька дык песенька! За душу бярэ, за самае сэрца шчыпле [4, 321].

Аказіяналізм валодае большым эмацыянальна-экспрэсіўным значэннем, бо ён мае ў сваім кампанентным складзе займеннік самы, які паказвае на крайнюю мяжу дзеяння. У дадзеным выпадку такой "мяжой" з'яўляецца саматызм сэрца як сімвал перажыванняў, пачуццяў, настрояў.

Нярэдка ў мове беларускай драматургіі выкарыстоўваюцца лексіка-фразеалагічныя сінанімы. У большасці выпадкаў лексічны сінанім знаходзіцца ў прэпазіцыі. У выніку другая частка выказвання больш выразная, чым першая:

Рагочуць хлопцы. Смяюцца молада, залівіста, задорна.

Васіль насцярожыўся, навастрыў вушы [2, 2, 9].

Часам спачатку ўжываецца фразеалагізм, а потым лексічны сінанім, які паўтараецца ў рэпліках розных герояў:

Кавальчук. А-а-а, Церах! Чаму галаву павесіў, з чаго так зажурывся?

Цярэшка. Так, зажурывся. А ці толькі я? А яны (у бок песні), думаеш, ад веселасці запелі? [2, 1, 150]

Тым самым акцэнтуюцца ўвага чытача на эмацыянальным стане героя, актуалізуецца сема 'маркоціцца'.

Такім чынам, беларускія драматургі з дапамогай сінанімічных фразеалагізмаў ці фразеалагізма і слова дасягаюць мастацкай выразнасці ў адлюстраванні з'яў рэчаіснасці.

Літаратура

1. Онищук Е.А. Актуализация и трансформация фразеологизмов в художественном тексте (на материале произведений, опубликованных в журнале "Юность"): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – СПб, 1991. – 22 с.

2. Макаёнак А. Зб. тв.: У 5 т. – Мн.: Маст. літ-ра, 1987 – 1990. – Т. 2.

3. Лепешаў І.Я. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы: У 2 т. – Мн.: БелЭн імя П. Броўкі, 1993. – 2 т.

4. Беларуская дакастрычніцкая драматургія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1978. – 536 с.

ПАРАЎНАЛЬНА-СУПАСТАЎЛЯЛЬНЫ АНАЛІЗ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ У БЕЛАРУСКАЙ І АНГЛІЙСКАЙ МОВАХ З КАМПАНАНТАМ *КОНЬ*

В. Г. Гаўрыловіч

Навуковы кіраўнік – к.ф.н., прафесар **В. А. Ляшчынская**

Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны

Жывёльны свет дасканала ўвасоблены ў беларускай і англійскай фразеалогіі. Паходжанне тых ці іншых заанімічных фразеалагічных адзінак (ФА) звязана з асаблівымі якасцямі і ўласцівасцямі жывёл, з той роляй, якую яны адыгрываюць у жыцці чалавека.

Ролю і значэнне каня ў жыцці людзей пераацаніць немагчыма. Гэта свойская жывёла заўсёды была верным памочнікам і спадарожнікам чалавека, увасабленнем надзейнасці і дабрабыту, моцы і высакародства.